

Ricardo Evaristo Santos'un "Las relaciones hispanoturcas (1402-2017) Algunas consideraciones" Adlı Eserinin Değerlendirmesi

Review of "Hispanic-Turkish relations (1402-2017) Some considerations" by Ricardo Evaristo Santos

Evaristo Santos, Ricardo, *Las relaciones hispanoturcas (1402-2017) Algunas consideraciones*, Madrid: Turpin Editores, 2017, ISBN: 978-84-96911-2-6.

Berksan GÜLSOY¹ 



¹Sorumlu yazar/Corresponding author:

Berksan Gülsoy (Doktora Öğrencisi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Cumhuriyet Tarihi, İstanbul, Türkiye.
E-posta: gulsoyberksan@gmail.com ORCID: 0000-0001-6101-4770

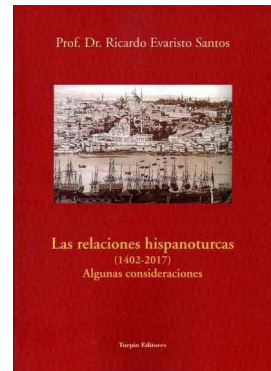
Başvuru/Submitted: 22.11.2023 • **Kabul/Accepted:** 03.05.2024

Atıf/Citation: Gülsoy, Berksan. Review of "Hispanic-Turkish relations (1402-2017) Some considerations" by Ricardo Evaristo Santos." *Türkiyat Mecmuası- Journal of Turkology* 34, 1 (2024): 517-520. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1394760>

Anahtar kelimeler: Türkiye, İspanya, Türk-İspanyol ilişkileri, Diplomatik ilişkiler, Kültürel ilişkiler

Keywords: Turkey, Spain, Turkish-Spanish Relations, Diplomatic Relations, Cultural Relations

Türk-İspanyol ilişkilerini inceleyen çalışmaların ağırlığını Osmanlı Devleti Dönemi'nde meydana gelen olaylar oluşturmaktadır. Bunun en önemli nedeni, her iki devletin on altıncı yüzyıldan itibaren Akdeniz'de ve Orta Avrupa'da egemenlik kurma yarışına girmeleridir. Dolayısıyla Türkiye'de ve İspanya'da yapılan araştırmaların temelinde Akdeniz'in iki önemli gücünün denizlerde yaptıkları savaşlar vardır. Ancak Çağdaş Dönem ilişkileri hakkında yapılan çalışmalar ise azınlıkta kalmıştır. Prof. Dr. Ricardo Evaristo Santos'un, *Las relaciones hispanoturcas (1402-2017) Algunas consideraciones* (Türk-İspanyol ilişkileri (1402-2017) Bazı



düşünceler) isimli eseri Çağdaş Dönemi de işleyen nadir yayınlardan biridir. Ricardo Evaristo Santos, 1960 yılında Brezilya’da doğmuştur. Universidad Complutense de Madrid’de Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Amerika Tarihi bölümünde uzun yıllar çalışmıştır. 1989 yılından itibaren Santos, (Brezilya) Hispánico Çalışmalar Merkezi İspanya İlişkileri Müdürlüğü de yapmıştır. 2001 yılından itibaren Madrid’de bulunan üniversitelerde akademisyen olarak çalışmış ayrıca misafir araştırmacı olarak Avrupa’nın ve İspanya’nın birçok üniversitesinde yer almıştır. Amerika tarihi, İspanyol kültürü, savunma tarihi, tıp tarihi, sanat tarihi, tarih yazıcılığı ve nüvizmatik üzerine çok sayıda çalışma yapmıştır.

Evaristo, Türk-İspanyol diplomasisinin gelişimine ışık tutmak amacıyla araştırmasını yaparken İspanyol kütüphanelerinden ve arşivlerinden yararlanmıştır. Kaleme alınan eserde indeks olarak beş başlık gösterilmiş, kitabın son iki başlığı ekler ve kaynakçadan teşekkül etmiştir. Ayrıca girişte İstanbul Cervantes Enstitüsü eski müdürü Antonio Gil de Carrasco’nun çalışma hakkında tasdikleyici bir yazısı bulunmaktadır (s. 9). Kitabın birinci bölümünde (s. 13-34), Osmanlı Devleti Dönemi’nde yaşanan diplomatik ilişkiler anlatılmıştır. Bu bağlamda yazar, ilişkilerin başlangıcı olarak Kastilya Kralı III. Enrique Dönemi’ne işaret etmiştir. III. Enrique’nin doğu görevine atadığı elçi Ruy González de Clavijo, 1402 yılında Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasında meydana gelen Ankara Savaşı’na şahit olmuştur. Daha sonrasında I. Carlos’tan¹ itibaren İspanyol kralların akredite ettiği elçilerin İstanbul’da gösterdikleri faaliyetlere değinilmiştir. Hatta görev yapan İspanyol elçilerin hangi zamanda çalıştıkları tablo halinde verilmiş (s. 28-33) ve bu tabloda hangi Osmanlı Sultanı ve İspanyol Kralı döneminde yetkilendirildikleri de yazılmıştır. İlaveten sadece Klasik Dönem’de görev yapan İspanyol elçilerle yetinilmemiş aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra elçilik görevi yapanların bilgileri de kronolojik olarak 2010 yılına kadar verilmiştir. Birinci bölümün sonunda İspanya’da görev yapmış Türk elçileri de tablo hâlinde ifade edilmiş ancak bazı Türkçe isimlerde imla hatası yapıldığı görülmüştür. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk İspanya elçisi Yahya Kemal Beyatlı’nın soy ismi “Bayatlı” olarak belirtilmiştir (s. 34). Türkçe isimler konusunda ufak hataların yapıldığı metnin genelinde de göze çarpmaktadır. (s. 35). Bu bağlamda metnin hem Türkçe hem İspanyolca bilen biri tarafından kontrol edilmesinin daha yararlı olabileceği düşünülmüştür.

İkinci bölümde (s. 35-62), Türkiye Cumhuriyeti Dönemi’ndeki diplomatik ilişkilere değinilmiştir. Öncelikle Osmanlı ile İspanya arasında 1782, 1827 ve 1840 yıllarında imzalanan dostluk antlaşmaları verildikten sonra 27 Eylül 1924 tarihinde Ankara’da yapılan Türkiye-İspanya Dostluk Antlaşması’ndan bahsedilmiştir. Tabii bu bilgiler çok kısa olarak ifade edilmiş ayrıntısına girilmemiştir. Aslında yazarın amacı, diplomatik ilişkilerde önemli yer tutan antlaşmaları ve siyasi ziyaretleri temel birer bilgi olarak okuyucuya aktarmaktır. Nitekim 16 Nisan 1959 tarihinde imzalanan Türkiye-İspanya Dostluk Antlaşması, İspanya Dışişleri

1 1516 ile 1556 yılları arasında İspanya Kralı olan I. Carlos aynı zamanda 1520’den 1558 yılına kadar V. Carlos ünvanıyla Kutsal Roma Germen İmparatoru olarak görev yapmıştır. bk. “Carlos I, Rey de España”, Biblioteca Nacional De Espana, erişim 1 Nisan 2024, <https://datos.bne.es/persona/XX1032495.html>.

Bakanlarının (Fernando María Castiella, Gregorio López Bravo) Türkiye ziyaretleri ve Türkiye Dışişleri Bakanlarının (Gündüz Ökçün) İspanya ziyaretleri birkaç cümle olarak verilmiştir. Türkiye dışişleri bakanı Gündüz Ökçün'ün soy ismi Okun, olarak eserde geçmiştir (s. 35). Bu bölümde Türkiye ile İspanya arasındaki ilişkilerin seviyesinin yükselmesinden bahsedilmiştir. Özellikle kral, cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar nezdinde yapılan ziyaretler vurgulanmıştır. 1989 yılında Türkiye Başbakanı Turgut Özal'ın İspanya ziyareti, 1993 yılında İspanya Kralı Juan Carlos'un İstanbul ziyareti, 1998 yılında Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in İspanya ziyareti bunlara örnek olarak verilebilir. Yazar 1998 yılında İspanya Başbakanı José María Aznar'ın Türkiye ziyaretini, ilişkilerin yükselmesinde önemli bir basamak olarak görmektedir. Bunun nedeni Aznar'ın politik, ekonomik ve kültürel ilişkilere önem vermesi ve bu konular hakkında uzman heyetlerle beraber ziyaretini gerçekleştirmesidir (s. 36-39).

Sonrasında yazar 2001-2017 yılları arası ilişkilere değinmiş (s. 39-62), bilhassa milenyum zamanında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit ve İspanya Başbakanı José María Aznar'ın karşılıklı temaslarını ele almıştır. İstanbul Cervantes Enstitüsü'nün açılması da yine bu döneme denk gelmiş ve Enstitü, kültürel ilişkilerin gelişimine günümüze kadar katkı sağlamıştır. Bu bölümde yazar tarihsel olarak sıralama yaparak ilişkilerin yoğunlaşmasına dikkat çekmiştir. İspanya, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) girmesini desteklemiş; iktidara yeni gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile iyi ilişkiler kurmuş ve İspanya Başbakanı José Luis Rodríguez Zapatero, stratejik bir ülke olarak nitelendirdiği Türkiye ile ticari münasebetini artırmıştır (s. 39-51). 2012 yılında dördüncü Türkiye-İspanya üst düzey toplantısı Madrid'de gerçekleştirilmiş ve toplantı sonucunda AB, terörizm, ekonomi ve ticaret, ulaşım, turizm, telekomünikasyon, enerji, savunma, eğitim, dış ilişkiler, Kıbrıs, gaz, Suriye, Kuzey Afrika, Somali ve Sahel konuları hakkında iş birliği yapılmasına karar verilmiştir (s. 51-60). Genel olarak bahsedilen başlıklarla ilgili kararlar kitapta birkaç paragraf olarak okuyucuya özet olarak aktarılmıştır. Daha sonra 2014-2017 yılları arası diplomatik anlamda iki ülke arasında meydana gelen gelişmelere değinilmiştir. Örneğin 2014 yılında İspanya Başbakanı Mariano Rajoy, Ankara'yı ziyaret ederek beşinci Türkiye-İspanya üst düzey toplantısına katılmıştır. Özellikle bu toplantıda ekonomik ilişkilerin artışına dikkat çekilmiş ve bu ilişkilerin daha fazla gelişmesinin amaçlandığına işaret edilmiştir (s. 60-61). 2016-2017 yılları arasında iki ülke arasında kayda değer bir diplomatik gelişmenin meydana gelmediği de kitapta vurgulanmıştır (s. 62).

Yazar daha sonrasında "Türkiye'nin Tarihi" başlığını vermiş ve yeni bir bölüme geçmiştir (s. 65). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı Devleti'nin yıkıldığını ve bu süreçte çağdaş Türkiye'nin, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulduğunu belirterek konuya başlamıştır. İlerleyen sayfalarda Anadolu'nun ilk sakinlerinden, kültürlerinden, şehirlerinden ve çatışmalarından söz etmiştir. Eskiçağ Dönemi'nden Hititlerden başlanılarak sırasıyla Grekler, Persler, Makedonlar, Roma ve Bizans ile devam edilmiştir. Selçuklu Devleti kısaca özetlendikten sonra Osmanlı Devleti'nin kurulması, ülkenin topraklarının genişlemesi, Macaristan ile yaşanan çatışmalar, İstanbul'un fethedilmesi, devletin yükselmesi ve tahta geçen padişahlar resimleri de konularak ayrıntılı olarak okuyucuya aktarılmıştır (s. 65-97). İlâveten Osmanlı

Devleti'nin ekonomik, dini ve kültürel yapısı anlatıldıktan sonra devletin gerilemesine ve toprak kayıplarına değinilmiştir (s. 97-119). Jön Türk hareketi, Meşrutiyet hareketi, İttihat ve Terakki yönetimi, Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Daha sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün başlattığı Millî Mücadele hareketi yazılmış ve Millî Mücadele'nin başarılı olmasının ardından kurulan yeni devletin siyasi yaşamına kitapta ışık tutulmuştur. Atatürk sonrası iktidara gelen İsmet İnönü'den ve Adnan Menderes'ten bahsedilmiş, Türkiye'de yaşanan 27 Mayıs ve 12 Eylül İhtilallerine değinilmesinin ardından 2016 yılına kadar meydana gelen gelişmeler anlatılmıştır. Türkiye'nin 2010-2016 yılları arasındaki dış politikası ve Türkiye-AB ilişkileri hakkında da bilgiler kaleme alınmıştır (s. 119-144). Öte yandan İspanyol-Türk ilişkileriyle alakalı bir kitap olduğundan yazarın okuyucuları bilgilendirmek için Türkiye Tarihi'nden bahsettiği anlaşılmaktadır. Bu hususta bizde, ilgili temel bilgilerin kitabın birinci bölümünde verilmesiyle daha kronolojik bir çalışmanın ortaya çıkabileceği kanaati uyanmaktadır. Bununla birlikte bazı kısımlarda verilen bilgilerin, özellikle Cumhuriyet Dönemi'nin yüzeysel kaldığı görülmektedir.

Ekler kısmında Türkiye ile İspanya arasındaki ekonomik ilişkilere dair sayısal değerler, ithalata ve ihracata konu olan maddeler, iki ülke arasında yapılan antlaşmalar ve karşılıklı olarak yapılan ziyaretler kronolojik olarak detaylı bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır (s. 145-151). Kitabın kaynakça kısmı değerlendirildiğinde, İspanyolca araştırma eserlerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkçe malzemelerden çok az yararlanılması olumsuz bir nokta olarak değerlendirilebilir (s. 152-155). Kaynakça bittikten sonra kitabın, Madrid Bölgesi'nin Eğitim Bakanlığının "Comenius Türkiye Projesi" kapsamında düzenlenen ve öğrencilerin aktif olarak katıldığı "Türkiye Tarihi" konulu bir seminerden esinlenerek yazıldığı da ifade edilmiştir. Bu seminere katılan öğrencilerin isimleri de kitabın sonunda verilmiştir.

Sonuç olarak, bu eserin Çağdaş Dönem Türk-İspanyol ilişkilerine dair temel bilgiler ihtiva etmesi çalışmanın kaynak değerini yükseltmektedir. Bunun en önemli sebebi, 1923 yılı sonrası Türkiye-İspanya ilişkilerini inceleyen çok az sayıda çalışmanın olmasıdır. Her ne kadar bazı Türkçe isimlerde imla hataları bulunsa da Türkiye tarihi hakkında yazılan İspanyolca kaynakların eserde yoğun bir şekilde kullanılması çalışmanın kıymetini artırmıştır. Öte yandan Türk-İspanyol ilişkilerinin kronolojik olarak aktarılması eserin önemini çoğaltmaktadır. Diğer taraftan verilen bilgilerin bazı bölümlerde yüzeysel kaldığı da unutulmamalıdır. Ayrıca çalışmada bahsedilen başlıklarla ilgili resimler verilmesi de okuyucunun ilgisini artırmaktadır. İlaveten iki ülke arasında meydana gelen diplomatik gelişmelerin sade bir dille kronolojik bilgiler halinde verilmesi, Türk-İspanyol ilişkileri çalışacaklar için kitabı temel bir başvuru eseri haline getirmektedir. Dolayısıyla konu hakkında daha sonra yapılacak çalışmalar için kitabın iyi bir örnek oluşturabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar / References

Biblioteca Nacional De Espana. "Carlos I, Rey de España", Erişim 1 Nisan 2024.

Santos, Ricardo. Las relaciones hispanoturcas (1402-2017) Algunas Consideraciones, Madrid: Turpin Editores, 2017.